

Božji služabnik Janez Gnidovec

VI. Skopljanski škof

6. Pridobivanje duhovnikov od drugod (nadaljevnje)

Poleti 1934 je bil Gnidovec spet v Ljubljani, da pridobi kakšnega duhovnika. V semenišču je iskal **g. Alojzija Turka**, ki je bil pred posvečenjem. Ni ga bilo, zato ga je naročil k lazaristom na Tabor. Takoj ko ga je škof zagledal, je vzkliknil: »Vi boste šli z menoj.« Povabil ga je v sobo in ponovil iste besede. Potem mu je začel razlagati, kako velike so potrebe v obširni škofiji, duhovnikov pa je tako malo. Vernikov v diaspori nima kdo obiskovati, umirajo brez zakramentov, otroci pa rastejo brez verskega pouka. Turk je povedal, da ga vabijo v Beograd za kateheta na čeških šolah, s čimer so soglasni na ljubljanski škofiji. Gnidovec ga je žalostno gledal, pa spet začel, naj gre z njim, ker je tam bolj potreben. Da je slišal, kako Turk deluje v unionističnem in misijonskem krožku in na velehradskih kongresih, in da prav takega potrebuje. Poudarjal je važnost katoliškega delovanja med pravoslavnimi; močno versko življenje med našimi ljudmi bo velikega pomena za cirilmetodijsko idejo.

Alozij Turk

Turk je končno priznal, da iz Beograda že dva meseca zaman čaka na odlok, kar je lahko znamenje božje volje, da gre na jug. Tedaj ga je Gnidovec ves vesel zgrabil za roko: »Sedaj pa takoj na škofijo, da dobiva dovoljenje od g. škofa.«

Dr. Rožman je ravno imel neke goste, tuje škofe. Poklicali so ga ven. Naprej naj pripoveduje g. Turk:

»Čim ga je škof Gnidovec zagledal, mu je pohitel naproti, pokleknil ter s sklenjenimi rokami prosil: ›Kajne, da mi ga boste dali?!‹ Škof Rožman je začudeno gledal zdaj njega, zdaj mene. Presenečen je bil nad prizorom. Ko se je zavedel situacije, je hitro pograbil škofa Gnidovca ter ga dvignil.«

Rožman je opozoril na ovire in težave in da ne more nič obljubiti, kjer je vezan na kapitelj.

»Škof Gnidovec ni popuščal. Govoril je: ›Vi ste mi obljubili, da če najdem koga, da ga lahko vzamem s seboj. Toliko sem potoval in prosil – brez uspeha, pa mi vsaj sedaj ne odrecite. Ne, vi mi morate dati tega. Jaz ga potrebujem. Potrebujejo ga duše, ki so v tolikih nevarnostih, ki rabijo duhovne tolažbe, pa jim je nima kdo deliti. Odgovarjamo za te duše! Prezvvišeni, dovolite, prosim!‹«

Rožman je popustil, da bo zadevo priporočil na konzistoriju. Gnidovec se je navdušeno zahvaljeval.

Ko ga je Turk spremljal na Tabor, je bil škof v ognju: »Bogu hvala! Bogu hvala! Kako dober je g. škof ljubljanski. Pri njem najdem polno razumevanje. Nikjer ne tako. Tudi materialno mi največ pomagajo. Brez ljubljanske škofije ne bi mogel zidati cerkva in ne pomagati toliko revežem, ki mi prihajajo vsak dan.« Želel je, naj Turk pride k njemu takoj ali vsaj takoj po novi maši.

G. Turk je bil posvečen v ljubljanski stolnici 8. julija 1934, čez teden je imel novo mašo v domači fari Prečni, 1. avgusta zjutraj pa je že bil v Skoplju, kamor se je Gnidovec prav takrat začel seliti iz Prizrena. Škof ga je veselo pozdravil, ga odvedel v cerkev in mu pri maši stregel. Ker ni bilo kuhinje v hiši, ni bilo zajtrka, kosilo pa so prinesli od usmiljenk iz Doma sv. Marte.

Gnidovec je novincu povedal, da ni nič z načrtom, da ga pošlje v Prizren. Začne naj v Bitolju v zavodu s šolo francoskih usmiljenk, med katerimi je Slovenka s. Magdalena, ki mu bo s svojim poznanjem razmer v veliko pomoč. Dal mu je

pooblastila za upravo župnije in spovedno jurisdikcijo. Po kosilu mu je obširno prikazoval razmere v škofiji. Zvečer se je izkazalo, da sta na razpolago samo pisarna in škofova spalnica. Škof je gosta kljub upiranju nagnal v svojo spalnico, sam pa je premolil in predremal noč v naslonjaču v pisarni.

Turk je zgodaj vstal, pa je našel škofa že v cerkvi, zatopljenega v premišljevalno molitev.

Ko se je don Kržanić vrnil v Bitolj, je škof poklical Turka v Skoplje, da bi skupaj skrbela za vernike. Škof je prevzel skopsko župnijo, upravne posle pa poveril Turku, ki naj bi se brigal tudi za diasporo, zlasti pa za verouk v skopskih ljudskih šolah, na katerih je bilo okrog 200 učencev katoliške vere. Gnidovec je dosegel dovoljenje oblasti, da se bo verouk poučeval na štirih glavnih ljudskih šolah in na učiteljišču. (Za gimnazije je bil nastavljen vojaški kurat don Mato Haile.) Da je dosegel to enakopravnost s pravoslavnimi, se je škof rad odrekel zahtevi po plači veroučitelja. To mesto je dobil Turk. Z vztrajnostjo in ljubeznivostjo je premagal nesporazume in ovire, tako da so ga po šolah lepo sprejemali in otrokom niso več delali težav.

Škof je rad prišel nenapovedan med uro verouka, da vidi, kako napreduje. Iznenadenim učencem je s toplo besedo govoril o ljubezni do Jezusa, ki jih ima tako rad. Priporočal je vsakdanjo molitev, pogoste zakramente, obitek! maše, skrb za reveže.

O sodelovanju s škofom pripoveduje Turk med drugim:

»Ko sem včasih zaradi šole imel težave zaradi pogrebov in bolnikov, se je vedno škof ponudil, da je sam vodil pogreb, četudi najbolj reven. Takrat seveda to ni bilo enostavno, saj je trebalo mrliča spremljati od hiše smrti ali bolniške kapele na pokopališče skozi vse mesto, po slabih ulicah (turška káldrma po vseh stranskih ulicah). Tudi k bolnikom je z veseljem šel. A da je doma v tem času sprejemal stranke v župnijski pisarni, zraven pa še vse reveže, ni treba posebej omenjati. Ni dovolil, da bi župnijska pisarna bila zaprta ali da bi se stranke odbijale, ker so prišle izven uradnih ur. Njegova misel je bila: ›Mi smo od Boga poslani semkaj zaradi; ljudi, zaradi reševanja duš! Mi moramo biti ljudem vedno na razpolago, ker mnogi v drugem času priti ne morejo zaradi drugih obveznosti. Mi nismo in ne smemo biti uradniki, ampak dobri pastirji‹, prijatelji, zdravniki, tolažniki ...
»Večkrat je poudarjal, da bodo duhovniki dajali težak odgovor, če zaradi njihove

komodnosti in uradnosti nekatere duše izgubijo vero.

V spovednici sva se stalno izmenjavala. Ni dovolil, da bi spovednica bila kdaj prazna. Poudarjal je glede tega, da ne smemo čakati, da bi nas ljudje klicali, ker se najbolj potrebni sramujejo. Mnogi morda pod vplivom milosti pride do spovednice, a če tamkaj ne najde spovednika, ga morda nikdar več ne bo. In kdo bo odgovarjal za tako dušo?!

Kadar pa je on odšel kam službeno, je zopet vse v hiši prepuščal meni s skrbnim naročilom, da se skrbi, da ne bi duše trpele.«

Za Božič je nastal neprijeten položaj - zadnji jezuit p. Žibert je odpotoval iz Skoplja. Ali naj škof ostane za praznike sam? Tako je odločil. Z vojaškim duhovnikom bosta za Božič trinirala, druge dni binirala, pontifikalna maša bo pač preprosta. Ves preostali čas bo škof v spovednici. Turk naj gre na pot po diaspori, da prinese dušam božično veselje.

Vlak ga je pripeljal do postaje Miravci. Od tod do Dušanovca pri Dojranskem jezeru je bilo 36 km slabega pota, tudi čez potok brez brvi. Mimogrede je obveščal raztresene vernike. Iz Dušanovca skok v Stari Dojran (12 km) do carinarnice in orožniške postaje. Po povratku v Dušanovac najprej verouk, potem spovedovanje do polnoči. Brila je strupena burja. Pri polnočnici so prepevali in poslušali pridigo. Ob dveh ponoči je Turk privezal svoje stvari na kolo in se odpeljal v Karadjordjevo. Spovedovanje in maša. Do Dževdželije je od tam čez 30 km po razritih ostankih cest in steza. Spovedoval in maševal je v grško-katoliški kapelici. Po skromnem kosilu ga je vlak pripeljal do Demir kapije, nato kolo po pesku ob Vardarju v Bistrenico, kolonijo primorskih naseljencev. Naslednje dni je obiskal Vojšance, kjer je živel neki Francoz z družino, Pepelište s češkimi naseljenci, Timjanik z madžarsko kolonijo, Kavadar, Negotin, Veles, Ovče polje, Kočane. Za novo leto je škofu poročal o teh številnih obiskih in ga s tem neizrečeno razveselil.

Pravoslavni so se nad pogostimi obiski duhovnikov zelo čudili. Spraševali so vernike, koliko morajo za to plačati. Ko so čuli, da duhovniki nič ne zahtevajo in jim ljudje le po lastni volji in možnosti dado kak dar, so bili zelo presenečeni in so katoličane blagrovali. Marsikdo je potem prosil, če sme k maši ali na pogovor.

Na poletje 1935 je prišel za kaplana v Skoplje novo posvečeni g. Žitomir Janežič in škof je Turku poveril celotno organizacijo dušnega pastirstva v diaspori - torej cele škofije razen Skoplja, kjer bosta škof in kaplan, ter Bitolja in Štipa, kjer so bili

vojni kurati. Gnidovec je od prosvetnih oblasti dosegel za Turka odlok, ki ga je imenoval za kateheta za vse ljudske, meščanske in srednje šole na tem velikanskem ozemlju, katerega meje so bile: na severu Skopska Črna gora, stara turška meja (na progi proti Nišu do Ristovca), bolgarska meja od Trgovišta, grška meja in albanska meja do Ljubotena. Spet se je bilo treba odreči honorarju, odlok pa je govoril o honorarnem nastavniku. Samo tako Turk ni bil vezan na določen razpored.

Začel je s sistematičnimi potovanji po tem predelu. Vsakokrat je bil na potu od dveh tednov do enega meseca, za Veliko noč in Božič tudi dlje.

Pozneje je Gnidovec dobil pri poveljstvu IV. armije dovoljenje, da Turk lahko obiskuje vse garnizone, kamor - spet zaradi pomanjkanja finančnih sredstev - ne pride vojaški duhovnik, in tam mašuje. Med vojaki je bilo obilo hvaležnega dela. Marsikdo je tam prejel prvo obhajilo in - kadar je prišel Gnidovec - birmo. Med takimi so bili fantje iz najbogatejših prečanskih župnij.

Po vsakem pastoralnem obisku je škof hotel natančno poročilo. Zanimal se je za vsako dušo in imel je jasno podobo o družinskih in socialnih razmerah vsakega vernika.

Kadar se je Turk namerjal v Dževdželijo ali Strumico, mu je škof vedno naročal, naj mnogo občuje s tamkajšnjimi grško-katoliškimi svečeniki; naj ne popušča pritisku oblasti, da bi maševal po vojašnicah ali zasebnih hišah, temveč naj vztraja pri zahtevi, da pridejo tudi vojaki in orožniki k maši in zakramentom v grško-katoliško cerkev. Tako so duhovniki in verniki prejeli moralno podporo in se je utrjevalo edinstvo Cerkve navzlic različnim obredom.

G. Turku je Gnidovec takoj spočetka (od januarja 1935) naložil še skrb za izdajanje verskega lista Blagovest. Od 1938 do 1942 je bil Turk župnik v Bitolju, po smrti g. Kordina pa v Skoplju. 1. julija 1954 je odšel na grško-katoliško župnijo Nova Mahala pri Strumici, od koder so ga komunistične oblasti 1. januarja 1955 izgnale. Zaradi zavzemanja za uniate je bil celo zaprt. Končno je našel torišče v Beogradu, spet urednik Blagovesti. Ko je sarajevski nadškof dr. Alaupovič podal zaradi starosti in bolezni ostavko in je bilo treba njegovemu nasledniku dr. Čekadi odvzeti skrb za skopsko škofijo, je bil msgr. Turk kandidat za skopskega škofa. A papeški delegat Cagna je to kandidaturo odbil: »Ne morem ustvarjati novih problemov, ker jih je že tako veliko. Domača duhovščina ga noče, vlada tudi ne -

zaradi njegove podpore makedonskim uniatom.«

Urednikov dodatek:

Po letu 1955 je Turk živel nekaj časa v Sloveniji (bil je tudi v zaporu). Beograjski nadškof Josip Ujčić ga je leta 1959 povabil v Beograd, kjer je veliko delal v dušnem pastirstvu. Po odhodu dr. Janeza Jenka za škofa v Koper je prevzel tudi urejanje Blagovesti, tedaj edinega verskega lista v Jugoslaviji, ki je prinašal novice iz katoliškega sveta. Po smrti nadškofa Gabrijela Bukatka je bil imenovan za beograjskega nadškofa; škofovsko posvečenje je prejel 20. aprila 1980 v Plečnikovi cerkvi sv. Antona. Imel je že 71 let, a v svoji škofovski službi se je ravnal po geslu: "Ne branim se dela". Po površini prostrano, po številu vernikov pa neznatno nadškofijo je vodil do 16. decembra 1986, ko je dobil naslednika dr. Franca Perka. Po upokojitvi se je nastanil na Kapitlju, sedanjem škofijskem domu v Novem mestu. Okoli kapiteljske cerkve, sedanje stolnice, se je vsak dan sprehajal z rožnim vencem v roki. Novomeščani so mu pravili "naš škof". Njegov naporni, toda srečni življenjski delavnik se je iztekel 20. aprila 1995, na petnajsto obletnico škofovskega posvečenja. Pokopan je na novomeškem pokopališču Ločna.